

Republica Moldova

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

DECIZIE

DE INADMISIBILITATE

a sesizării nr. 234g/2019

privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolelor 165 alin. (2) și (3), 167, 174 alin. (2), 195 alin. (2) și 196 alin. (2) din Codul de procedură penală

(controlul legalității reținerii în cazul înlocuirii măsurii preventive și posibilitatea de a contesta încheierea de respingere a revocării arestului preventiv)

CHIȘINĂU

2 iunie 2020

Curtea Constituțională, judecând în componența:

nei Domnica MANOLE, *președinte*,
dlui Eduard ABABEI,
dlui Nicolae ROȘCA,
nei Liuba ȘOVA,
dlui Serghei ȚURCAN,
dlui Vladimir ȚURCAN, *judecători*,
cu participarea nei Aliona Balaban, *asistent judiciar*,

Având în vedere sesizarea înregistrată pe 31 decembrie 2019,
Examinând admisibilitatea sesizării menționate,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând pe 2 iunie 2020 în camera de consiliu,

Pronunță următoarea decizie:

ÎN FAPT

1. La originea cauzei se află excepția de neconstituționalitate a articolelor 165 alin. (2) și (3), 167, 174 alin. (2), 195 alin. (2) și 196 alin. (2) din Codul de procedură penală, ridicată de avocatul Igor Șcheau, în interesele inculpatului Vasile Sîlța, în dosarul nr. 1-25/18, pendinte la Judecătoria Cimișlia, sediul Leova.

2. Sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a fost trimisă la Curtea Constituțională de către dna judecător Maria Ganganu din cadrul Judecătoriei Cimișlia, sediul Leova, în baza articolului 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituție.

A. Circumstanțele litigiului principal

3. Pe rolul Judecătoriei Cimișlia, sediul Leova, se află cauza penală privind învinuirea dlui Vasile Sîlța de comiterea infracțiunilor prevăzute de articolele 188 alin. (2) lit. b), e) și f) [*Tălhăria*], 287 alin. (3) [*Huliganismul*] și 152 alin. (1) [*Vătămarea intenționată medie a integrității corporale sau a sănătății*] din Codul penal.

4. Prin încheierea din 26 septembrie 2019, instanța de judecată a admis demersul procurorului și a dispus înlocuirea măsurii preventive a arestului la domiciliu cu arestarea preventivă, pentru că inculpatul a încălcat restricția de a ieși din locuință. Instanța de judecată a menționat că încheierea nu este susceptibilă de atac în mod separat. Pe 11 octombrie 2019, inculpatul a fost reținut și plasat în arest preventiv.

5. Pe 14 octombrie 2019, în baza articolului 329 din Codul de procedură penală, avocatul inculpatului a depus o cerere la instanța de judecată prin care a solicitat revocarea măsurii preventive. În motivarea recursului, avocatul a menționat, *inter alia*, că arestarea inculpatului este ilegală, deoarece organul de urmărire penală a încălcat procedura reținerii prevăzută de articolul 167 din Codul de procedură penală.

6. Prin decizia Curții de Apel Chișinău din 22 octombrie 2019, recursul apărării a fost respins ca inadmisibil. În motivarea deciziei sale, instanța de apel a menționat, între altele, că partea apărării nu era în drept să depună recurs separat împotriva încheierii contestate, în baza articolului 329 alin. (2) din Codul de procedură penală.

7. Pe 21 noiembrie 2019, avocatul inculpatului a ridicat în fața instanței de judecată care examinează fondul cauzei excepția de neconstituționalitate a articolelor 165 alin. (2) și (3), 167, 174 alin. (2), 195 alin. (2) și 196 alin. (2) din Codul de procedură penală.

8. Prin încheierea din 23 noiembrie 2019, instanța de judecată a admis ridicarea excepției de neconstituționalitate și a trimis sesizarea la Curtea Constituțională, în vederea soluționării acesteia.

B. Legislația pertinentă

9. Prevederile relevante ale Constituției sunt următoarele:

Articolul 25

Libertatea individuală și siguranța persoanei

„(1) Libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile.

(2) Percheziționarea, reținerea sau arestarea unei persoane sunt permise numai în cazurile și cu procedura prevăzute de lege.

(3) Reținerea nu poate depăși 72 de ore.

(4) Arestarea se face în temeiul unui mandat, emis de judecător, pentru o durată de cel mult 30 de zile. Asupra legalității mandatului se poate depune recurs, în condițiile legii, în instanța judecătorească ierarhic superioară. Termenul arestării poate fi prelungit numai de către judecător sau de către instanța judecătorească, în condițiile legii, cel mult până la 12 luni.

(5) Celui reținut sau arestat i se aduc de îndată la cunoștință motivele reținerii sau ale arestării, iar învinuirea – în cel mai scurt termen; motivele reținerii și învinuirea se aduc la cunoștință numai în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu.

(6) Eliberarea celui reținut sau arestat este obligatorie dacă motivele reținerii sau arestării au dispărut.”

10. Prevederile relevante ale Codului de procedură penală sunt următoarele:

Articolul 165

Noțiunea de reținere

„(1) Constituie reținere privarea persoanei de libertate, pe o perioadă scurtă de timp, dar nu mai mult de 72 de ore.

(2) Pot fi supuse reținerii:

1) persoanele bănuite de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa cu închisoare pe un termen mai mare de un an în cazul în care există o bănuială rezonabilă că persoana a săvârșit această infracțiune;

2) învinuitul, inculpatul care încalcă condițiile măsurilor preventive neprivative de libertate, luate în privința lui, precum și ordonanța de protecție în cazul violenței în familie, dacă infracțiunea se pedepsește cu închisoare;

3) condamnării în privința cărora au fost adoptate hotărâri de anulare a condamnării cu suspendarea condiționată a executării pedepsei sau de anulare a liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen;

4) persoanele în privința cărora a fost anulată hotărârea de achitare și a fost adoptată hotărârea de condamnare la închisoare, precum și persoanele care se eschivează de la executarea hotărârii de condamnare cu închisoarea;

5) persoanele care săvârșesc o infracțiune de audiență;

6) persoanele pentru a fi puse sub învinuire, în cazul în care locul de aflare a persoanei nu este cunoscut sau dacă ea nu s-a prezentat fără motive întemeiate și nu a informat organul care a citat-o despre imposibilitatea prezentării sale;

7) persoanele supuse extrădării.

(3) Reținerea persoanei poate avea loc în baza:

1) procesului-verbal de reținere în cazurile prevăzute la alin.(2) pct.1), 2) și 7);

2) ordonanței organului de urmărire penală în cazul prevăzut la alin.(2) pct.1), 2) și 6);

3) hotărârii instanței de judecată în cazurile prevăzute la alin.(2) pct.3), 4) și 5).”

Articolul 167

Procedura de reținere a persoanei

„(1) Despre fiecare caz de reținere a unei persoane bănuite de săvârșirea unei infracțiuni organul de urmărire penală, în termen de până la 3 ore de la momentul privării ei de libertate, întocmește un proces-verbal de reținere, în care se indică temeiurile, motivele, locul, anul, luna, ziua și ora reținerii, starea fizică a persoanei reținute, plângerile referitoare la starea sănătății sale, în ce este îmbrăcată (descrierea ținutei vestimentare), explicații, obiecții, cereri ale persoanei reținute, cererea de a avea acces la un examen medical, inclusiv pe cont propriu, fapta săvârșită de persoana respectivă, rezultatele percheziției corporale a persoanei reținute, precum și data și ora întocmirii procesului-verbal. Procesul-verbal se aduce la cunoștință persoanei reținute, totodată ei i se înmânează în scris informația despre drepturile prevăzute la articolul 64, inclusiv dreptul de a tăcea, de a nu mărturisi împotriva sa, de a da explicații care se includ în procesul-verbal, de a beneficia de asistenta unui apărător și de a face declarații în prezenta acestuia, fapt care se menționează în procesul-verbal. Procesul-verbal de reținere se semnează de persoana care l-a întocmit și de persoana reținută, căreia i se înmânează imediat o copie de pe acesta. În termen de până la 3 ore de la reținere, persoana care a întocmit procesul-verbal prezintă procurorului o comunicare în scris referitoare la reținere.

(1¹) Organul de urmărire penală, în timp de o oră după reținerea persoanei, solicită oficiului teritorial al Consiliului National pentru Asistenta Juridică Garantată de Stat sau unor alte persoane împuternicite de acesta desemnarea unui avocat de serviciu pentru acordarea asistenței juridice de urgență. Solicitarea de a desemna un avocat de serviciu este prezentată în scris, inclusiv prin fax, sau la telefon.

(2) Motivele reținerii imediat se aduc la cunoștință persoanei reținute numai în prezența unui apărător ales sau a unui avocat de serviciu care acordă asistență juridică de urgență.

(2¹) Organul de urmărire penală este obligat să asigure condiții pentru întrederea confidențială între persoana reținută și apărătorul său până la prima audiere.

(3) În cazul reținerii minorului, persoana care efectuează urmărirea penală este obligată să comunice imediat aceasta procurorului și părinților minorului sau persoanelor care îi înlocuiesc.

(4) Persoana reținută va fi audiată în conformitate cu prevederile articolelor 103 și 104, dacă acceptă să fie audiată.

(5) Persoana care efectuează reținerea este în drept să supună persoana reținută percheziției corporale în condițiile articolului 130.

(6) Dacă la reținere se stabilește prezența unor vătămări sau leziuni corporale ale persoanei reținute, persoana care efectuează urmărirea penală neîntârziat îl va informa pe procuror, care va dispune imediat efectuarea unei constatări medico-legale sau, după caz, a unei expertize judiciare medico-legale pentru a constata originea și caracterul vătămarilor sau leziunilor.”

Articolul 174

Eliberarea persoanei reținute

„(1) Persoana reținută urmează să fie eliberată în cazurile în care:

[...]

2) lipsesc temeiuri de a priva în continuare persoana de libertate;

[...]”

Articolul 195

Înlocuirea, revocarea sau încetarea de drept a măsurii preventive

„[...]

(2) Măsura preventivă se revocă de către organul care a dispus-o în cazul în care au dispărut temeiurile pentru aplicarea acesteia.

[...]”

Articolul 196

Atacarea hotărârilor privind măsurile preventive

„[...]

(2) Hotărârea judecătorului de instrucție sau a instanței cu privire la aplicarea, prelungirea sau înlocuirea măsurii preventive poate fi atacată cu recurs în instanța ierarhic superioară, iar în cazul Curții Supreme de Justiție, recursul se examinează de alți trei judecători ai curții Supreme de Justiție.”

ÎN DREPT

A. Argumentele autorului excepției de neconstituționalitate

11. Autorul excepției de neconstituționalitate consideră că articolul 165 alin. (2) și (3) și articolul 167 din Codul de procedură penală, care reglementează procedura reținerii persoanelor suspectate de comiterea infracțiunilor, sunt neconstituționale, deoarece nu reglementează procedura reținerii inculpatului, în cazul în care măsura preventivă arestul la domiciliu aplicată față de inculpat se înlocuiește cu măsura preventivă arestul, pentru că nu a respectat restricția de a nu ieși din locuință. Lipsa unor prevederi clare în acest sens nu asigură un nivel minim de protecție împotriva abuzurilor autorităților care pot dispune reținerea persoanei.

12. De asemenea, autorul excepției menționează că articolele 174 alin. (2) și 195 alin. (2) din Codul de procedură penală, care reglementează motivele de eliberare a persoanei reținute și situația revocării măsurii preventive, sunt neconstituționale, deoarece nu obligă instanța de judecată

să elibereze persoana reținută sau să revoce măsura preventivă în cazul în care constată că persoana a fost reținută cu încălcarea esențială a legii. Acest fapt reprezintă o tolerare a detenției ilegale, contrară articolului 25 din Constituție, care protejează persoana de ingerințele arbitrare ale autorităților statului în libertatea sa individuală.

13. În fine, autorul excepției susține că articolul 196 alin. (2) din Codul de procedură penală, care prevede căile de atac împotriva măsurilor preventive, este neconstituțional, deoarece nu prevede posibilitatea de a contesta cu recurs încheierea instanței de judecată prin care se respinge cererea de revocare a arestului preventiv. Posibilitatea de a contesta soluția instanței doar odată cu fondul cauzei nu reprezintă un remediu suficient.

14. Potrivit autorului excepției, normele contestate contravin articolului 25 alineatele (1), (2), (4) și (6) din Constituție, care garantează libertatea individuală și siguranța persoanei.

B. Aprecierea Curții

15. Examinând admisibilitatea sesizării privind excepția de neconstituționalitate, Curtea constată următoarele.

16. În conformitate cu articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, controlul constituționalității legilor, în prezenta cauză a Codului de procedură penală, ține de competența Curții Constituționale.

17. Curtea observă că sesizarea privind excepția de neconstituționalitate, ridicată de avocatul Igor Șcheau, în interesele inculpatului Vasile Silța, în dosarul nr. 1-25/18, pendinte la Judecătoria Cimișlia, sediul Leova, este formulată de subiectul căruia i s-a conferit acest drept, în baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție, așa cum a fost interpretat acesta prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 9 februarie 2016.

18. Obiectul excepției de neconstituționalitate îl constituie prevederile articolelor 165 alin. (2) și alin. (3), 167, 174 alin. (2), 195 alin. (2) și 196 alin. (2) din Codul de procedură penală. Deoarece excepția de neconstituționalitate a fost ridicată într-un proces penal în care inculpatul a fost reținut în rezultatul schimbării măsurii preventive a arestului la domiciliu cu arestarea preventivă, Curtea consideră că prevederile contestate ar putea fi aplicate la examinarea acestei cauze penale.

19. Curtea menționează că s-a pronunțat anterior asupra constituționalității prevederilor articolului 196 alin. (2) din Codul de procedură penală în DCC nr. 43 din 5 aprilie 2019, însă sub alte aspecte decât cele invocate în prezenta sesizare. Prevederile articolelor 165 alin. (2), 167, 174 alin. (2) și 195 alin. (2) din Codul de procedură penală nu au făcut anterior obiect al controlului de constituționalitate.

20. Curtea reține că o altă condiție obligatorie pentru ca excepția de neconstituționalitate să poată fi examinată în fond este incidența în speță a unui drept constituțional. Astfel, Curtea trebuie să verifice, prin prisma argumentelor autorului sesizării, dacă prevederile contestate reprezintă o ingerință într-un drept fundamental (DCC nr. 24 din 2 martie 2020, § 18; DCC nr. 35 din 23 martie 2020, § 18).

21. Cu privire la pretinsa încălcare a dispozițiilor articolului 25 alin. (2) din Constituție, prin aplicarea articolului 165 alin. (2) și (3) și a articolului 167 din Codul de procedură penală, Curtea reține următoarele. Constituția permite, la articolul 25 alin. (2), reținerea persoanelor „numai în cazurile ... prevăzute de lege”.

22. În acest context, Curtea observă că articolul 165 alin. (2) din Codul de procedură penală stabilește subiecții și cazurile în care aceștia pot fi supuși reținerii.

23. De asemenea, articolul 166 alin. (1) din Codul de procedură penală prevede că organul de urmărire penală are competența de a reține persoana, dacă există o bănuială rezonabilă privind săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea prevede pedeapsa cu închisoare pe un termen mai mare de un an, numai în cazurile în care: 1) aceasta a fost prinsă în flagrant delict; 2) martorul ocular, inclusiv victima, indică direct că anume această persoană a săvârșit infracțiunea; 3) pe corpul sau pe hainele persoanei, la domiciliul ei ori în unitatea ei de transport sunt descoperite urme evidente ale infracțiunii; 4) la locul săvârșirii infracțiunii sunt descoperite urmele lăsate de către această persoană; 5) aceasta a încercat să se ascundă ori nu i s-a putut constata identitatea.

24. În acest sens, Curtea menționează că atât condițiile prevăzute de articolul 165 alin. (2), cât și cele prevăzute de articolul 166 alin. (1) din Codul de procedură penală pot fi considerate cazuri în care este permisă reținerea persoanei, în sensul Constituției.

25. Curtea observă că articolul 165 alin. (2) pct. 2) din Codul de procedură penală prevede că pot fi supuși reținerii învinuitul, inculpatul care încalcă condițiile măsurilor preventive neprivative de libertate, luate în privința lor, dacă infracțiunea se pedepsește cu închisoare. Chiar dacă situația reținerii inculpaților în afara ședinței de judecată în baza încheierilor instanțelor de judecată privind înlocuirea măsurii arestului la domiciliu cu arestul preventiv nu se regăsește expres în normele contestate, Curtea consideră că odată ce legea permite reținerea învinuiților și inculpaților care încalcă măsurile preventive neprivative de libertate, se prezumă că pot fi supuși reținerii și cei care încalcă măsurile preventive privative de libertate. De asemenea, reținerea învinuiților și inculpaților este reglementată și de alte norme din Codul de procedură penală. În acest sens, Curtea reține că textul „prevăzute de lege” de la articolul 25 alin. (2) din Constituție are în vedere toate situațiile prevăzute de Codul de procedură penală.

26. Astfel, potrivit articolului 188 alin. (7) din Codul de procedură, în caz de nerespectare de către învinuit, inculpat a restricțiilor și obligațiilor stabilite de către judecătorul de instrucție sau instanță, arestarea la domiciliu poate fi înlocuită cu arestarea preventivă de către instanța de judecată din oficiu sau la demersul procurorului. Prin urmare, odată ce la articolul 188 alin. (7) din Codul de procedură penală legislatorul a reglementat posibilitatea arestării persoanelor, reținerea acestor persoane pentru a pune în aplicare arestarea preventivă dispusă în baza acestui articol îndeplinește cerința reținerii „prevăzute de lege” garantată de articolul 25 alin. (2) din Constituție.

27. Cu privire la pretinsa încălcare a articolului 25 din Constituție, prin aplicarea prevederilor articolelor 174 alin. (2) și 195 alin. (2) din Codul de procedură penală, Curtea reține următoarele. Articolul 25 alin. (2) din Constituție garantează persoanelor reținute sau arestate că privarea lor de libertate se va desfășura în baza unei proceduri legale. Din textul Constituției este evident că trebuie să existe remedii în cazul în care autoritățile statului privează de libertate persoanele contrar acestei proceduri. Astfel, Curtea va examina dacă Codul de procedură penală conține suficiente garanții împotriva privării de libertate contrar procedurilor prevăzute de lege.

28. Curtea observă că la etapa urmăririi penale legislatorul a prevăzut în articolul 174 alin. (1) pct. 3) din Codul de procedură penală că, în cazul în care organul de urmărire penală a constatat la reținerea persoanei o încălcare esențială a legii, persoana reținută urmează a fi eliberată. De asemenea, dacă organul de urmărire penală nu eliberează persoana reținută ilegal, aceasta are dreptul să depună o plângere la judecătorul de instrucție. Codul de procedură penală prevede expres că refuzul organului de urmărire penală de a elibera persoana reținută pentru încălcarea prevederilor articolelor 165 și 166 din Cod și de a elibera persoana deținută cu încălcarea perioadei de reținere poate fi contestat la judecătorul de instrucție de către bănuit, învinuit și apărătorul acestora [a se vedea articolul 313 alin. (2) pct. 1) lit. d) și e) din Cod].

29. Cu privire la etapa judecării cauzei, Curtea observă că Codul de procedură penală conține prevederi care îi permit instanței de judecată (la cererea părților sau din oficiu) să dispună revocarea măsurii preventive [articolul 329 alin. (1)]. Prin urmare, se prezumă că instanța de judecată ar putea revoca arestul preventiv și în cazul în care ar constata că persoana a fost reținută cu încălcarea esențială a legii. Pe de altă parte, Curtea reține că legislatorul a stabilit la articolul 385 alin. (4) din Codul de procedură penală că, la adoptarea sentinței, în cazul în care în cursul urmăririi penale sau judecării cauzei s-au constatat încălcări care au afectat grav drepturile inculpatului ce derivă din calitatea procesuală a inculpatului, instanța examinează posibilitatea reducerii pedepsei inculpatului drept compensare pentru aceste încălcări. De asemenea, persoana reținută ilegal are dreptul la repararea prejudiciului material și moral potrivit articolului 53 alin. (2) din Constituție și articolului 3 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 1545 din 25 februarie 1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești.

30. În acest context, Curtea reține că legislația prevede suficiente garanții, precum și remedii de compensare a daunelor suferite în urma unor eventuale rețineri ilegale. Așadar, normele contestate nu încalcă prevederile articolului 25 alin. (2) din Constituție.

31. Cu privire la pretinsa încălcare a articolului 25 din Constituție, prin aplicarea prevederilor articolului 196 alin. (2) din Codul de procedură penală, Curtea reiterează că dreptul la contestarea dispunerii măsurilor preventive nu presupune accesul la toate căile de atac și la toate instanțele judecătorești prevăzute în Codul de procedură penală. Prin instituirea unor

proceduri speciale pentru situații speciale, inclusiv în privința exercitării căilor de atac, legislatorul respectă prevederile constituționale ale articolelor 115 și 119 din Constituție. Prin urmare, nu se poate susține că asemenea proceduri împiedică dreptul de a contesta dispunerea măsurilor preventive, câtă vreme toți cei interesați au posibilitatea neîngrădită de a-și prezenta argumentele în fața unui judecător, în formele și modalitățile instituite de lege [a se vedea DCC nr. 43 din 5 aprilie 2019, §§ 20-23].

32. În acest sens, referindu-se la garanțiile unui control judiciar asupra măsurilor preventive, Curtea Europeană a reiterat că intervenția unei singure autorități este conformă cu articolul 5 § 4 din Convenția Europeană, cu condiția ca procedura urmată să aibă un caracter judiciar și să îi acorde persoanei vizate garanții adecvate (a se vedea *Malai v. Moldova*, 13 noiembrie 2008, § 29).

33. Prin urmare, în baza celor menționate *supra*, Curtea constată că sesizarea privind excepția de neconstituționalitate este inadmisibilă și nu poate fi acceptată pentru examinare în fond.

Din aceste motive, în baza articolului 26 alin. (1) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și a articolelor 61 alin. (3) și 64 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

D E C I D E:

1. *Se declară inadmisibilă* sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 165 alin. (2) și (3), 167, 174 alin. (2), 195 alin. (2) și 196 alin. (2) din Codul de procedură penală, ridicată de avocatul Igor Șcheau, în interesele inculpatului Vasile Sîlța, în dosarul penal nr. 1-25/18, pendinte la Judecătoria Cimișlia, sediul Leova.

2. Prezenta decizie este definitivă, nu poate fi supusă niciunei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Președinte

Domnica MANOLE

Chișinău, 2 iunie 2020

DCC nr. 53

Dosarul nr. 234g/2019